

Nietzsche på utstilling

//

//]]]]> //]]>

KUNSTOMTALE: I et videoverk som nå kan oppleves på Akershus kunstsenter portretterer kunstneren Elna Hagemann filosofen Friedrich Nietzsche og hans siste år. Har Nietzsches tenkning noe der å gjøre?

Av Svein Henrik Nyhus

Den norske kunstneren Elna Hagemann (utdannet ved Statens Kunstakademi og bosatt i Berlin) arbeider ofte med portretter, gjerne mannssubjekter, med vekt på det absurde og motsetningsfulle. Med utstillingen «The Last Daze» på Akershus kunstsenter er Friedrich Nietzsche Hagemanns subjekt og objekt.

Det er filosofens siste dager, på vei mot mental kollaps og isolasjon betrakteren får i blikket. Men

realistiske avbildninger er dette naturligvis ikke. Snarere er det snakk om en tilnærmet karikert utgave, som i kraft av en iscenesatt overflate lar oss bli vitner til en mental grensetilstand hvor spor av *tenkeren* Nietzsche synes rensket bort.

Sykdomsbilde

Nietzsches sykdomsbilde er sammensatt og mye omtalt. I korte trekk var 1888 et intenst år for filosofen, som allerede på dette tidspunktet og i en alder av 44 år, hadde slitt med sykdomsplager i en halv mannsalder. I løpet av dette året ble inspirerte skriveraptuser (han fullførte seks mindre bøker!) ledsaget av migrene, depresjoner og det som etter hvert utviklet seg til tap av virkelighetsorientering.

7. januar 1889 brast Nietzsche angivelig ut i desperat gråt av synet av en hest som ble pisket av sin eier på gaten i Torino. Denne episoden er blitt stående som en merkestein for det endelige sammenbrudd, og danner et sannsynlig bakteppe for utstillingen.

Innestengt og opprivende

«The Last Daze» består av fem bilder og tre videoinstallasjoner. I fire av bildene og to av installasjonene møter vi den samme mannfiguren. En ung mann, ikke ulik originalen av utseende, har fått klistret på filosofens karakteristiske bart i overdreven størrelse. I flere av bildene ser vi ham som Nietzsche i sykdomslignende positurer; liggende i sengen pakket inn i en dyne, eller stirrende nervøst til siden, innpakket i en skinnfell.

Ansiktet uttrykker både redsel, eufori og medtathet, som uttrykk for polene i en opprivende sinnstilstand.

I et annet bilde sitter Nietzsche ved et rundt trebord, kun iført undertøy, konsentrert og grublende overfor to falloslignende trefigurer. De grå gardinene er trukket for. Til sammen skaper omgivelsene og de psykologiske markørene en nervøs, innstengt følelse.

Noe går tapt

Mye av det distinkte ved Nietzsches motsetningsfylte karakter konfronteres ikke og går ganske enkelt tapt i denne konteksten. Ja visst er det Nietzsche vi innbiller oss at vi ser, men personen foran oss kunne også tenkes som en hvilken som helst mann av i dag; enten nedslitt av en helg fylt av dekadanse og rus, midt i et samlivsbrudd, eller i annen sorg.

Mangelen på konkrete tegn som på en eller annen måte peker på idéstoffet forbundet med Nietzsche, utenfor det representative, leder oss til spørsmålet: Hvorfor er det akkurat ham vi ser på?

Slik sett kan Hagemann heller sies å utforske våre forventninger til hva et Nietzsche-portrett skal være enn Nietzsche selv. Hagemann synes å forutsette at vi gjerne ser for oss bilder Nietzsche selv forsøkte å skape: av fjellmennesket, hans idé om overmennesket eller ettertidens bilde av den hjelpeløse, pleietrengende Nietzsche, plassert under sin søster, Elisabeth Förster-Nietzsche, og hennes formynderkap som hurtig gjorde filosofen til en museumsgjenstand.

Hagemanns fotografier kommer seg aldri forbi disse karikerte Nietzsche-bildene. Kunstnerens rolle er naturligvis ikke å gi entydige svar, men spørsmålene som Hagemann stiller kommer aldri til overflaten. Slik blir fotografiene verken avslørende, oppklarende eller underliggjørende i sitt spill med en mytologisk karakter.

Patriark for fall?

I Akershus kunstsenterets omtale av utstillingen står det: «Gjennom video, installasjon og fotografi søker Elna Hagemann å kommentere ikke bare generelle psykologiske tilstander, men også forestillingen om den mannlige patriarken, kvinnerollen, passivitet, ensomhet og avmakt.» Disse ambisjonene kommer tydeligere frem i en av videoinstallasjonene. Her ser vi Nietzsche i fanget på en anonym kvinneskikkelse som gynger ham trøstende, mens han utstøter gutturale klagelyder. Filmen, som beveger seg i en gjentakende rytme, viser en kobling mellom sykdommen og det vergeløse, og knytter an til Nietzsches mye omtalte problematiske forhold til kvinner. Først og fremst til nevnte søster Elisabeth og hans egen mor, som tok vare på ham de siste årene av livet.

Men igjen kan man spørre: Hvor leder disse biografiske sporene betrakteren? Et det slik at vi her blir konfrontert med *patriarken* Nietzsche på en måte som gir oss et skifte i perspektiv og forståelse? Eller kunne man også gått til filosofens egne skrifter, eller de utallige biografiene for å se at denne rollen aldri var entydig? Slike spørsmål, som jo overivrig forventer direkte svar, sier likevel noe om den uavklarte opplevelsen av utstillingen.

Hagemann tar i bruk inspirasjon fra Nietzsches liv og konstruerer en egen ramme å se ham i. Men spørsmålet om hva det forteller oss om Nietzsche, eller vårt kollektive forhold til hans mangefasettede karakter, forblir ubesvart.

Utstillingen vises på [Akershus kunstsenter](#) til og med søndag 27.01.